

КНЯЖНА АНАСТАСІЯ ЗАСЛАВСЬКА ВИСОЧІНЬ НЕБА ВОСТАННЄ ПОБАЧА У КЛЕВАНІ

Ішов 1561 рік. Господарем поріняно недавно збудованого у 1495 році Клеванського замку був на той час князь Іван Чорторійський – онук першого з Чорторійських на Клевані Михайла Васильовича. Саме його, князя Михайла сина, Федір, побудував тут замок. А вже його син, Іван Федорович, пізніше староста Луцький, який у спадщину одержав Клевань, Жуків (нині с. Іскра) і Білгород (с. Білія), поріднився зі славним родом князів Заславських, одружившись з княжною Седокією (Анною) Заславською.

Як писав дослідник Волині XIX століття Лука Рафальський, «це той самий князь (Ів. Чорторійський), який сприяв переказу чотверевангеліє на лівденно-руську мову в Пересопницькому Пречистенському монастирі і яке було закінчене у 1561 році. Іван Чорторійський разом зі своїм братом брав участь у підписанні акту об'єднання Литви з Польщею на Люблінському сеймі у 1569 році».

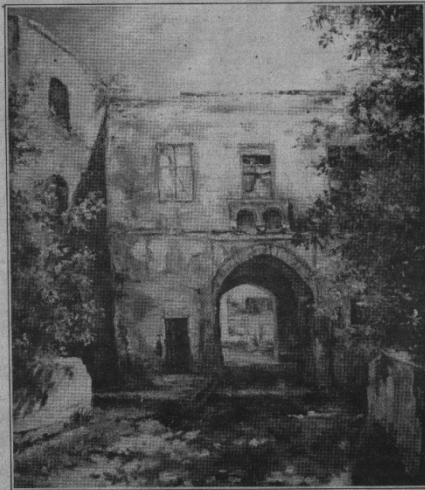
Одного дня вже зазданого 1561 року, ідучи з Пересопницького монастиря, у свого зятя в Клевані вимушена була зупинитися його шляхетна теща – Анастасія Юрієвна Заславська (в дівочій Гольшанська Дубровицька). Цій енергійній, одній із самих освічених жінок свого часу і, як сказали б зараз, передовій жінці, на ту пору було трохи більше 50 років. Можливо, причиною її зупинки в родовому кублі Чорторійських стало загострення хронічної хвороби, з якою старша княжна мужньо боролась. Але тут, у Клевані, в такому завжди привітному об'їзті її дочки і зятя Анастасія Заславська швидко почала вгазати і за декілька днів її не стало. Разом з нею загас весь княжий рід Гольшанських по її батьківській лінії. Саме в Клевані вона в останнє побачила зему височінь неба і обличчя своїх рідних. Хто ж вона, ця дивовижна жінка, княжна Анастасія Заславська, яка розлучилася з життям у родовому внізді Чорторійських у Клевані і де могила якої ми не знаємо?

павну віру і вважалися опікунами та щедрими меценатами Києво-Печерського монастиря.

Батько кн. Анастасії, Юрій Іванович був князем дубровицьким (1505–1536), степанським (1505–1511) та голшанським (1511–1536). Мати, Марія Андріївна, походила з роду волинських князів Сангушків. В родині вихувалось дванадцять дітей, п'ятеро хлопців та семеро дівчат. Часом народження Анастасії Юрійовича можна вважати період між 1508–1510 роками. Після 1525 року (повноліття дівчат, за Литовським Статутом 1529 р., наступало з 15 років) Анастасію видали заміж за князя Кузьму Івановича Жаславського (Заславського). Резиденцією князя Заславських було місто Жаслав (Заслав). Очевидно, тут і жила з чоловіком Анастасія, яка після шлюбу почала іменуватись княгинею Жаславською (Заславською) Гольшанською. Від шлюбу з Кузьмою Івановичем княгиня народила двох дітей – сина Януша Івана Заславського – він згодом успадкував Заславщину – і доньку Анну (1527–1582, яка стала дружиною князя Івана Федоровича Чорторійського). Родовий маєток саме цієї гілки роду князів Чорторійських знаходився в Клевані, неподалік Пересипиці.

Родинне життя Анастасії Юрієвни, очевидно, складалось вдало. Рік за роком вона успішно опікувалась поглядом своїх дітей, кн. Кузьму Івановича, кн. Януша Івановича, кн. Івана Федоровича Чорторійського, кн. Івана Федоровича Чорторійського, кн. Івана Федоровича Чорторійського, кн. Івана Федоровича Чорторійського.

Та раніше, навесні 1556 року в родині княгині Заславської прийшли смутки і горе. Помер любий

Оксана Побчук. «Брама (Клеванський замок)». 2011 р.

княгиня Анастасія, очевидно, за часи, свідченням мужності княгині, бо саме вона була замовником будівництва цього храму. Пречистій Богоматері, кн. Івану Федоровичу Чорторійському, запросила архимандрита цього монастиря Григорія та переписувача Михайла Васильовича із Санюка. Своїми знаннями та вміннями вони чудово доповнювали один одного. Роботу

праця за кілька років по тому, вже в Пересопницькому Пречистенському монастирі в селі Пересопниця. Сюди – в маєток зятя, кн. Чорторійського (донька Анна, взяла шлюб з кн. І. Ф. Чорторійським ще в 1547 р.) – кн. Гольшанська переїхала разом з архимандритом Григорієм, переписувачем Михайлом, першою частиною Євангелія, тугою за покійним чоловіком та... з невилковитою хворобою. Однак бажання «видіти діла свого князів» додавало кн. Анастасії сили й настання.

29 серпня 1561 року роботу над рукописом було завершено. Вона тривала цілих п'ять років. Хочеться вірити, що княгиня Анастасія-Богдана (Настасія) Гольшанська Заславська так побачила обличчя вбране в шкірну обкладинку творіння свого духу і помислила. Складалося Євангеліє княгині Гольшанської з чотирьох частин із загальним обсягом 964 пергаментні сторінки.

Княгиня Анастасія, переписувачем над рукописом було завершено. Вона тривала цілих п'ять років. Хочеться вірити, що княгиня Анастасія-Богдана (Настасія) Гольшанська Заславська так побачила обличчя вбране в шкірну обкладинку творіння свого духу і помислила. Складалося Євангеліє княгині Гольшанської з чотирьох частин із загальним обсягом 964 пергаментні сторінки. Рукопис був багато високохудожніми кількокольоровими заставками та мініатюрами. За красою й багатством оформлення Пересопницьке Євангеліє не має собі рівних серед українських рукописів. Своєю одухотвореністю рукопис нагадував світський витвір, арозумілий і близький сучасникам.

Та «стараним і промислом» волинської княгині Анастасії Заславської та її однодумців, українці отримали можливість заговорити до Бога рідною мовою: «...Отче наш, котрий еси на небесах, нехай святить ім'я твоє. Нехай придед кралество твоє неба, так і на землі...» – зашепотіти уста тисяч чоловіків і жінок, малих дітей і старців – прихильників українства, батьківських традицій та православної віри. Заговорили так, як про те мислила і як того «власним коштом» і розумом досягла благовірної волинська княгиня Анастасія Юрієвна Заславська з славного роду князів Гольшанських.

За О. КРИВОШИМ.

Друга половина XVI – перша половина XVII ст. характеризуються в історії України помітними структурними зрушеннями в соціально-економічній, політичній, культурній та духовній сферах українського суспільства. В цей час на українській землі відбувався активний процес фор-

Пам'ятник А.Заславській у Дубровиці.

мування самосвідомості українського етносу, що здійснювалось на двох рівнях: побутовому та ідеологічному.

В означений період українські жінки вищих суспільних станів часто – нарівні з чоловіками – були носіями української культури і звичаїв, активними оборонцями батьківської віри, традицій і рідної мови. Вони намагалися всіляко сприяти інтелектуальній

діяльності суспільства, створювали належні умови для поширення освіти і наукових знань, налагодження книговодства, дбали про вкоренення нових гуманістичних ідей.

Серед інтелектуальної української еліти тих часів особливе місце належить Анастасії Юрієвній Гольшанській Заславській (Жаславській), дружині волинського князя Козьма Івановича Заславського (Жаславського), чим старанням і коштом з'явилася на світ українська Першопіска – Пересопницьке Євангеліє, писане живою староукраїнською мовою.

Княгиня Анастасія Гольшанська зуміла реалізувати найголовнішу ідею свого часу – переклад святого Письма на живу народну мову, а також вживання народної мови в Богослужінні. В останні роки життя вона була ігуменею жіночого монастиря в місті Заслав.

Чи мріялось княгині Анастасії Гольшанській та її однодумцям в далекому 1561 році, що через чотириста тридцять років, саме на Пересопницькому Євангелії, ідейним творцем і меценатом якого була ця мудра і далекоглядна жінка, буде складати присягу на вірність народові України перший Президент незалежної Української держави?

Княгиня Анастасія (Настасія) Юрієвна Заславська Гольшанська походила з роду Гольшанських, які вели відлік поколінь від литовського князя Живинбунда. У 1219 році Живинбунд очолював литовських і жемайтських князів на переговорах з волинськими князями.

Представники роду Гольшанських зіграли помітну роль як в литовській, так і в українській історії. Свого часу вони обіймали провідні посади в урядах Великого князівства Литовського, мали володіння в землях України, Литви та Білорусі, сповідували правос-

Хочеться вірити, що княгиня Анастасія-Богдана (Настасія) Гольшанська Заславська так побачила обличчя вбране в шкірну обкладинку творіння свого духу і помислила. Складалося Євангеліє княгині Гольшанської з чотирьох частин із загальним обсягом 964 пергаментні сторінки.

чоловік – князь Кузьма. Охоплена тугою княгиня дого не вгазала. Вирішила, передавши маєтності в управління синові Янушу, переїхати порі Заславського до монастиря. А в пам'ять про чоловіка створити Євангеліє, якому б не було рівних в усій округі. В означені часи події длі розглядалися як дводолі традиційне для шляхетського загалу прагнення жінки-удови віддати шану прижиттєвим чеснотам покійного. Практика придбання богослужбених книг для подальшої передачі їх до церков і монастирів в пам'ять про померлих родичів була досить розповсюдженою на українських землях, і найбільше оточення княгині Заславської Гольшанської, очевидно, всіляко сприяло її ініціативі та старанням.

В селі Діриці, неподалік містечка Заслав, у 1556 року, за волею і коштом кн. Анастасії Заславської Гольшанської, почало творитись Євангеліє, пізніше відоме як Пересопницьке. Повага перекладу Євангелія живою українською мовою, дуже близькою до народорозумної, означала розширення її функціональних можливостей, зачувала самоусвідомлення та самовідчуження українського етносу. Тому княгиня Анастасія Заславська і береться за втілення в життя богоугодної справи – переписування, оформлення та перекладення тексту Євангелія староукраїнською мовою...

Для роботи над перекладом над книгою Григорій і Михайло розпочали в монастирі Дворецькому, очевидно, в церкві Святої Трійці, який згідно воли покійного кн. Заславського було надано значні пожертви. Тут було переписане перше Євангеліє від Матвія. Згодом робота над першою частиною Євангелія була завершена.

Герб князів Заславських.

тившись, взяла рукопис до рук і почала повільно гортати сторінки. Роздвигалась на пергаментних аркушах свіжий живопис мініатор – на неї дивились не святі, а мудрі люди з народу. Оплоднення канонізованих релігійно біблійних діяч було, на її

Пересопницьке Євангеліє.